

«Для участі в проведенні обшуку повинні бути запрошені потерпілий, підозрюваний, захисник, представник та інші учасники кримінального провадження».

Також, пропонуємо закріпити норму, що передбачає дисциплінарну відповідальність слідчого, прокурора за несанкціоновану відмову адвокату брати участь у проведенні слідчих (розшукових) дій.

Василенко М.А.

*студент 5-го курсу факультету підготовки слідчих
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО УЧАСТІ АДВОКАТА-ЗАХИСНИКА У СУДІ ВІДПОВІДНО ДО ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Питання про роль захисника в суді неможливо відділити від теми про стан прокуратури та судочинства в незалежній Україні. Якими б позитивними не були закони щодо поліпшення судочинства і підвищення ролі адвоката-захисника, але коли суди та судді не будуть реально відповідати тому високому рівню, до якого підняла їх Конституція України, годі чекати відчутних змін щодо ролі захисника в судовому засіданні. (Фіолевський Д.П. Адвокатура України. – 2014. – С. 9)

Адвокатом, за Законом про адвокатуру, може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту, стаж роботи за спеціальністю юриста або помічника адвоката не менше двох років, котрий склав кваліфікаційні іспити, одержав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та прийняв Присягу адвоката України.

Так, відповідно Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», різновидами адвокатської діяльності є захист, представництво (забезпечення реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, а також потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні) та надання інших видів правової допомоги клієнту (наприклад, правових роз'яснень, правового супроводу діяльності, складання звернень від імені клієнта тощо). Захистом є вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). (Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012.).

Проблематика участі адвоката-захисника у кримінальному провадженні є актуальною і на сьогодні її вирішенням займаються багато вчених. Серед них можна виділити Д. П. Фіолевський, О.Ю. Татаров, С. С. Чернявський, Л. В. Півненко, О. М. Скрябін, А. М. Бірюкова, К. В. Дрішлюк, В. М. Савицький та інші.

Захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, якого він захищає, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику, з моменту надання документів, передбачених ст. 50 КПК України.

Захисник може бути залучений слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом в інших випадках, передбачених законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги (Татаров О. Ю., Чернявський С.С. Участь захисника у кримінальному провадженні: проблеми законодавчого врегулювання // Вісник кримінального судочинства. – № 5. – 2015. – С. 77).

Після прийняття нового КПК України захисник одержав ряд нових повноважень:

- 1) збирати та подавати докази у встановленому порядку;
- 2) заявляти клопотання про проведення слідчих(розшукових) дій та негласних слідчих(розшукових) дій та інших процесуальних дій;
- 3) брати участь в ініційованих діях.

Проте, як свідчить досвід реалізації кримінального процесуального законодавства, повною мірою реалізувати своє право на участь у слідчих (розшукових) діях захиснику вдається не завжди. Яскравим прикладом є проведення обшуку, в ході якого досить суттєво можуть бути

обмежені права особи. Відповідно до ч. 1 ст. 236 КПК України, для участі в проведенні обшуку може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, представник та інші учасники кримінального провадження. Водночас за загальним правилом (ч. 3 ст. 223 КПК України) слідчий, прокурор вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії лише тих осіб, чії права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені (як бачимо, захисник не завжди належить до цієї категорії). (Татаров О. Ю., Чернявський С.С. Участь захисника у кримінальному провадженні: проблеми законодавчого врегулювання // Вісник кримінального судочинства. – № 5. – 2015. – С. 81).

Ще однією проблемою є те, що у ст. 93 КПК України передбачено, що сторона захисту здійснює збирання доказів шляхом витребування копій документів. Водночас практиці відомо, що суди зазвичай не визнають копії документів процесуальним джерелом доказів, адже відповідно до ст. 99 КПК України сторона кримінального провадження, потерпілий зобов'язані надати суду саме оригінал документа (всі випадки надання дублікатів окремо передбачені КПК).

Наступною проблемою є надання стороні захисту тимчасового доступу до речей і документів. За загальним правилом, право тимчасового доступу до речей і документів та їх вилучення мають як сторона обвинувачення, так і сторона захисту (ст. 159 КПК). Ці всі дії приводять до втрати доказів, які б мали значення для встановлення винуватості особи.

Потребує врегулювання й порядок отримання захисником документів та предметів (які знаходяться в розпорядженні слідчого), необхідних для проведення експертизи у разі самостійного заучення експертів на договірних умовах.

КПК України передбачено обов'язок слідчого, прокурора за клопотанням сторони захисту, потерпілого надати матеріали досудового розслідування для ознайомлення за винятком матеріалів про застосування заходів безпеки, а також матеріалів, ознайомлення з якими може зашкодити досудовому розслідуванню (ст. 221). Водночас мають місце випадки, коли стороні захисту відмовляють у наданні для ознайомлення таких матеріалів або надають лише мінімум документів. (Татаров О.Ю. Деякі аспекти взаємодії слідчих органів внутрішніх справ із захисниками // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України – 2011. – № 5 (8). – С. 73–79.)

Отже, проблематика участі адвоката-захисника у суді є досить актуальною на даний час. Вирішення цих проблем можливе у разі усунення прогалин в законі та внесення доповнень до національного кримінально-процесуального законодавства.

Гаврилюк І.О.

*студентка 5-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВО НА ЗАХИСТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В КОНТЕКСТІ ПОВІДОМЛЕННЯ ОСОБИ ПРО ПІДОЗРУ

Повідомлення про підозру – це одне із найважливіших процесуальних рішень, яке прокурор або слідчий за погодженням з прокурором (ч. 1 ст. 277 КПК) приймає у процесі досудового розслідування в кримінальному провадженні. Саме дане процесуальне рішення передбачає появу такої процесуальної фігури як підозрюваний, і саме з моменту повідомлення особи про підозру між слідчим, прокурором та підозрюваним виникають кримінально-процесуальні відносини, змістом яких є конкретні права та обов'язки сторін, які в свою чергу врегульовані Главою 22 КПК. Статус підозрюваного надає можливість особі користуватися тим арсеналом засобів, що передбачений КПК, одним із яких є право на захист.

Відтак, частина 1 статті 20 КПК України встановлює, що «підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені КПК».